

ORAVEC JÁNOS

Pörkölt, hússal

Harmadik napja zötyögött már az úthenger Rendes Albert alatt. Sétáló ember sebességével vontatta maga után az öreg gépész zöldre festett, fakerekekre ültetett, megviselt lakókocsiját. Rendes Albert a tájat nézte. A meredek hegyoldalt, a gödrös út mellett futó és az úthenger mellett elfutó patakot. Keskeny csíkokban művelt földeket látott, melyek felfutnak a hegy lábának, fel, egészen a hegy térdéig. Ha kinézett az úthenger lemezátra alól, tömött erdő vonult előtte, végig a hegy gerincén, a hegyormok körül pedig felhőpamacsok úsztak, követe a hegy vonulatát. Rendes Albert azonban ritkán nézett ilyen magasra, ilyen messzire. Az utat figyelte, amelyen nehezen mozgó gépét kormányozta, vagy a patakot.

A gépésznek régen volt nagyapja jutott eszébe, aki szívesen mesélt az unokáinak nagy vándorlásairól. Beszélt azokról a hegyi emberekről, akik családjukkal elindultak erdei házikóikból, és arra mentek mindig, amerre a patak sietett. Azt gondolták, hogy úgy lesz egyre jobb az életük, ahogy szélesedik a patak, ott lesz igazi jólét, ahol folyóvá terül az erdei forrás vize. „A patak okos, – mondta közülük a legöregebb. – Tudja, merre kell menni. Kövessük a patakot, a vizet!” Az erdei emberek pedig követték a patakot, de sohasem érték el oda, ahová igyekeztek. Hogy mi történt velük, arra már Rendes Albert nem emlékezett. Talán nagyapja sem mondta el...

Az egyik éles kanyar után a patak eltávolodott az úttól, átfutott a keskeny völgy másik oldalára, ahol egy tanya nagy vízikerekéről lezuhanva, visszasímult az úttest mellé. A gépész a tanyát nézte, az egyenletesen forgó, fából készült kerekeit. Tudta, nemsokára megérkezik a faluba, ahol majd utat építenek.

Delet harangoztak, amikor Rendes Albert megállította az úthengert a falu másik végén, egy fehérre meszelt új gazdasági épület tövében. Lepakcsolta a lakókocsit a fiatal nyárfák árnyékába, és a géppel előrement néhány métert. A Diesel-motor szinte örömszuszogással állt meg. A gépész átvizsgálta a masinát, aztán visszaballagott a lakókocsihoz. Csak ekkor vette észre, hogy négy-öt falusi, félmeztelen, mezítlábas gyerek követi. Rájukmosolygott sildes sapkája alól, aztán odahelyezte az egykorlatos falépcsőt a bejárathoz. Kinyitotta a lakókocsi ajtaját és leült a lépcső legfelső fokára. Kioldotta a bakancsos szíjból készült fűzőjét, lehúzta a nehéz, megviselt lábbeliket, az összegyűrődött kapcát a korlátra terítette és meztelen talpait ráhelyezte a nap melegétől átforósodott falépcsőre. Komótosan rágyújtott, közben a gyerekeket nézte, akik ott ólálkodtak tőle néhány lépésre.

Később vizet hozott két kannával a majorság gémeskútjából. Megtöltötte a kis mosófazeket, a vödröt, a fazekakat, edényeket. Szombat délben vége a műszaknak. Ilyenkor főzni, mosni szokott. Az utolsó forduló előtt

alaposan megmosdott a vályúnál, de nem törölte le magáról a vizet. A szappant zsebrevágta, a két kannát felkapta és visszaballagott a lakókocsihoz.

Éppen a kis tűzhely előtt térdepelt, amikor szinte hangtalanul megállt a személygépkocsi a lakókocsi mellett. Rendes Albert hallotta az ajtócsapásokat és ahogy felnézett, a kitárt kisablaknál az autó nyomában most ideérkezett porfelhőt is megpillantotta. Kintről nevéen szólították:

– Albert bácsi! Halló! Itt van, Albert bácsi?

A gépész azonnal megismeri a szakszervezeti titkár, Gyöngyös Miska hangját. Ki is szól:

– Itt vagyok. Gyere be!

A szakszervezeti titkár otthonosan mozgott a szűk lakókocsiban. Kezelt a gépéssel, aztán leült a lópokróccal leterített alsó fekhelyre. Megtörölte izzadó homlokát, cigarettát vett elő és megkínálta az öreget. A gépész egy forgácsról adott tüzet, aztán ő is leült a kisasztal mellé.

– Meleg van – fújta ki a füstöt a titkár.

– Az – hagyta rá a gépész.

A szűk ajtónál megjelent a gépkocsivezető feje. Benézett, beszimatolt, de nem jött be. Inkább visszament a kocsijához, kiárta mind a négy ajtaját, aztán bömbölő erőre állította a rádiót. Cigányzene harsogott a hangszóróból.

– Meg se kérdezi, minek jöttem ilyen szokatlan időben, szombat délután? – kérdezte oldalra hajtván a fejét a titkár.

– Majd megmondod – válaszolta szűkszavúan a gépész.

Gyöngyös jól ismerte az öreget. Évekig dolgozott a keze alatt, sok jó utat megépítettek később is együtt. Ismerte az útépítők vándorló, családtól távoli életét. Évekig ő sem földbegyökerezett kőházban, hanem útonguruló, pihenni útpadkára szorult lakókocsiban élt. Akkor benne is kialakult az a szemléletmód, hogy itt az embernek magának kell gondoskodni mindenben önmagáról. Ez az önálló és különleges életforma alakította ki Gyöngyös öntudatát, munkaszeretét, lelkiismeretességét a dolgokban és az életben egyaránt. Tudja az öreg Rendes Albert is, a munkájával járó követelmények és a saját maga által kialakított rend szerint él. Szombat délután van. Az úthenger és a lakókocsi pihen és ragyog a tisztaságtól. Most következik a főzés, a mosás, aztán a hosszú pihenés hétfő reggelig. Az öreg csak négy-hetenként utazik haza.

– Mi lesz az ebéd? – kérdezte hirtelen a titkár.

– Hát mi lenne? – vágott vissza az öreg kesernyésen. – Tudod jól. Pörkölt . . .

Gyöngyös bólintott. Ismerte jól ezt a különleges pörköltöt. Receptjét még Rendes Alberttől tanulta el, mikor még együtt dolgoztak. Ránézett a kisasztalon elkészített „hozzávalók”-ra, egy bögre zsírra, néhány faj hagymára, a fából készült és égetéssel cifrázott, díszített dobozban a sóra és a paprikára, a fonnyadozó zöldpaprikára, a gurulni készülő piros paradicsomokra és néhány szem krumplira. Húst nem látott.

– Tehát pörkölt – szólalt meg Gyöngyös. – Pörkölt, hús nélkül . . .

– Mint mindig! – vágta rá az öreg.

– Itt maradok ebédre – nézett a gépész szemébe a titkár.

– Válgék egészségedre! – mosolyodott el az öreg. – Legalább lesz, aki segít a főzésben. Hanem akkor – állt fel hirtelen – be kellene menni a faluba, a bol'ba. Legalább valami kolbászt kellene venni.

– Nem kell – állt fel Gyöngyös is. – Hoztam magammal marhahúst. Igazi pörköltet eszünk. Pörköltet, méghozzá hússal – tette még hozzá és lelépkedett a nyikorgó falépcsőn.

Ennek meg mi baja lehet? – morfondírozott az öreg magában. – Csak nem küldte el az asszony, hogy idejön ebédelni szombaton és még húst is hoz magával.

Közben Gyöngyös visszajött. A nylonba csomagolt húst az asztalra tette s mellé állított egy üveg bort is. Az öreg úgy csinált, mintha észre sem venné. Megpiszkálta a tüzet, rakott még rá száraz, olajos fahasábokat.

– Le kellene hűteni a bort – szólalt meg Gyöngyös.

A gépész felnézett és az járt az eszében, hogy Gyöngyös is minden másról beszél, csak arról nem, amiért idejött. – Igaz, – bólintott és egy göngyöleg madzagot vett elő. – A legjobb hűtőszekrény a gémeskút – folytatta mosolyogva. – Ott szoktam az ételt is tartani. Oda se a meleg, se a légy nem megy be.

Mire az öreg visszajött, Gyöngyös megtisztította, apróra vágta a hagymát. Vékonyan hámozte a burgonyát, ahogy itt tanulta, hogy minél kevesebb menjen belőle veszendőbe. A gépész fémfűrészből készült, borotvaéles késével szeletelte a húst.

Jó szagokkal telt meg a szűk lakókocsi. Amíg az étel főtt, újra rágyújtottak.

– Albert bácsi – szólalt meg váratlanul Gyöngyös. – Tulajdonképpen én azért jöttem, hogy megmondjam, hétfőn jelentkeznie kell a központban.

Az öreg felkapta a fejét. Kezében megremegett a cigarettája.

– Nekem? – kérdezte.

– Magának.

– Miért?

Gyöngyös nézte a gépész napbarnított arcát, őszülő haját, bajuszát és szinte színtelen szemét. kidobta a nyitott ablakon a cigarettavégeket és röviden ennyit mondott:

– A nyugdíj miatt.

– De hiszen – mondta meglepődve a gépész – de hiszen, az csak később esedékes . . .

Gyöngyös megvonta a vállát, aztán a tűzhelyhez ment. Felemelte a fedőt, megkavarta az ételt, és a kannából vizet akart hinteni hozzá. A gépész mellé lépett, kivette kezéből a kannát, és ő mérte rá az ételre a vizet, miközben zavartan magyarázott.

– Nem tudnád, hogy ehhez mennyi víz kell. Elrontanád. Ez nem olyan pörkölt . . .

A titkár kilépett a lakókocsiból. Elballagozt a gémeskúthoz. Kihúzta a madzagra kötött borosüveget, aztán visszament. A dugót ceruzával nyomta be az üvegbe, aztán teletöltötte borral az alumínium bögréket.

– Úgy határoztunk – mondta csendesen, miközben gyufaszállal kiemelt néhány, a bor felszínén úszó kis parafadarabot, – úgy határoztunk, hogy nyugdíj előtt elküldjük magát üdülni, pihenni.

– Ki határozott így? – kérdezte élesen az öreg.

– A vezetőség – válaszolt Gyöngyös.

– Az igazgató is?

Gyöngyös bólintott.

– Hát Takács Ferkó, a párttitkár?

– Ő is – emelte fel az alumíniumbögrét Gyöngyös. – Meg mi is, a szakszervezeti vezetőség.

Az öreg gépész úgy engedte le a bort a torkán, hogy oda se figyelt, ízét, zamatát, hűvösségét sem érezte.

– Szóval, határozat?

– Igen – válaszolta a titkár. – Hétfőn a szerelőkocsi kihozza az új gépészt. Átadja neki az úthengert, a lakókocsit, magát meg behozzák a központba. Lesz egy kis ünnepség is. Jutalmat kap negyven évi munka után, mert ez jár. Meg beutalót a külföldi üdüléshez. Mert ez is jár.

Gyöngyös akart még valami nagyon fontosat mondani, de aztán hangját leeresztve, egyre csendesebben csak ennyit tett hozzá befejezésül:

– És borotválkozzon majd meg, mert jönnek a megyei újságtól is fényképet csinálni, meg hát magának is kell egy kis beszédet mondani, mert meghívtunk néhány fiatalt is.

Az üveg bor másik felét ebéd után itták meg.

– Jó volt ez a pörkölt – mondta Gyöngyös és meglazította a nadrágszíját. Pörkölt, hússal . . .

A gépész megvonta a vállát:

– Talán az a másik fajta, az talán jobb . . .

– Tulajdonképpen miért főztük mi mindig hús nélkül a pörköltet? – kérdezte elgondolkozva a titkár.

– Miért? – nézett fel az öreg. – Azért, mert erre kényszerített minket a szegénység. Aztán megszoktuk. Megszoktuk a módját, meg az ízét is. Nem olyan könnyű ettől megválni. A megszokás nagyon erős hatalom az ember életében. A szegénységtől is, a nehéz munkától is nehezen válunk meg, a vérünkkel vált. Én negyven évvel ezelőtt tanultam meg, hogyan kell pörköltet készíteni hús nélkül, akkor amikor beletörtem a nehéz munkába Utakat építettünk, kunyhókban, barakokban háltunk, távol a családtól. Éjszakánként arról álmodtam, hogy otthon vagyok, hogy mellettem fekszik az asszony, hogy a gyerekekkel játszom. Esténként meg főztem azt a húsnélküli pörköltet. Becsaptam magam. Becsaptam a szívemet, az eszemet és a hasamat. Mert így kellett élni, hogy megéljünk. És látod, most nem ízlett a pörkölt hússal és elszorul a szívem, ha arra gondolok, hogy át kell adnom az öreg úthengert, meg ezt a lakókocsit is, ahol életem nagyrészt eltöltöttem. Megszoktam. Nagyon megszoktam . . .

A gépkocsivezető arca tűnt fel az ajtónál.

– Megyünk mindjárt – szólta ki Gyöngyös. – Türelmetlen – mondta aztán csendesebben. – Hiába, szombat délután van.

Kint még erősen sütött a nap. Az öreg gépész elkísérte a vendéget, megvárta, amíg elindult a gépkocsi és kezét sapkájához emelve, köszönt. A fekete autó felverte a port, kibukdácsolt a műútra, aztán eltűnt a kanyarban.

Rendes Albert visszament a lakókocsiba, és nem tudott attól a gondolatától szabadulni, hogy neki most meg kell borotválkoznia. Vizet töltött a laborba, kissámlit húzott maga alá, a hokkedlira kipakolta a fadobozból szép sorjában a szappant, a borotvát, a pamacsot. Tükröt állított maga elé, és belenézett.

Nézte, nézte a saját képmását, és régen volt nagypapja jutott eszébe, aki szívesen mesélt unokáinak nagy vándorlásairól. Beszélt azokról a hegyi emberekről, akik családjukkal elindultak erdei házikóikból és arra mentek mindig, amerre a patak sietett. Azt gondolták, úgy lesz egyre jobb az életük, ahogy szélesedik a patak, ott lesz igazi jólét, ahol folyóvá terül az erdei forrás vize. A patak okos – jutott eszébe.

– Tudja, merre kell menni. Kövessük a patakot, a vizet. Az erdei emberek pedig követték a patakot, de sohasem érték el oda, ahová igyekeztek.

Rendes Albert lassú mozdulatokkal belemártotta a pamacsot a labor vizébe, aztán szappanozni kezdte az arcát . . .